

Tibet: Mítosz és valóság

A szerző a *Hongkong University of Science and Technology* docense. Tanulmányában azt próbálja bizonyítani, hogy a tibeti emigráns kormány és a Nyugat Tibetről kialakított képe egyfajta mítoszpépítés eredménye, érvei azonban gyenge lábakon állnak, mivel a tibeti kultúrkör és történelem ismeretének hiányában hol a nyugati politikaelmélet szempontjait próbálja ráerőltetni egy ázsiai hagyományos társadalomra, hol a kínai kormány által terjesztett mítoszt használja érvelésében, forrásai megjelölése nélkül.

Elsőként azt a kérdést veti fel, hogy létezett-e egyáltalán tibeti államiság, és az 1913 és 1951 közötti időszak „de facto függetlensége” feljogosíthatja-e a tibetieket arra, hogy azt higgyék, nem tartoznak Kínához.

A tibeti történelem ismeretében egészen máshogy vetődik fel ez a probléma, nem harmincnégy év függetlensége a kérdés. A tibeti állam a 7. század óta létezik. A 17. században a Dalai Láma vezetésével létrejön a teokratikus állam, ahol az államfő politikai és vallási vezető egy személyben. Ettől kezdve a tibetiek gyakran segítségül hívnak mongol törzseket és mandzsukat egyaránt a vitás kérdések megoldásában, amikor katonai erőre van szükségük. Egy ilyen zűrzavaros politikai időszakban a mandzsuk helyőrséget hoznak létre Lhaszában még 1728-ban, amelynek két mandzsú tiszta vezetője, akiket ambánnak neveznek. Ők irányítják a helyőrség katonáit, és ők Tibetben a mandzsú császár képviselői, egészen 1911-ig, a mandzsú dinasztia bukásáig. A tibeti kormány, a *Ganden Podrang* tibeti minisztereivel azonban ugyanúgy működik tovább, mint annakelőtte. 1949 októberében, amikor Kína nagy része a kommunista rezsim uralma alá kerül, a pekingi rádió bejelenti, hogy Tibet Kína része, és a néphadsereg be fog vonulni Tibetbe, hogy felszabadítsa az ott élőket az idegen imperialisták elnyomása alól. A tibeti kormány első válaszában kijelenti, hogy erre semmi szükség, mivel Tibet sosem tartozott Kínához, nem irányítják idegenek, továbbá Tibet és Kína olyan kapcsolatban van egymással, mint „láma és patrónusa”. 1950-ben India kormánya tiltakozott a Kínai Népköztársaságnál az ellen, hogy Kína katonai erőt alkalmaz Tibetben. November 6-án a brit kormány külügyi titkára Ernest Davies a parlamentben kijelentette, hogy Nagy-Britannia elítéli a kínai inváziót, és támogatja az indiai kormány álláspontját. Amikor El Salvador hivatalosan is az ENSZ főtitkára elé terjesztette a tibeti kérést, az indiai képviselő kijelentette, hogy Tibet, India és Kína leghamarabb az ENSZ közreműködése nélkül érne el békés megoldást. A 17 pontos egyezményt, amelyet Sautman említ, nem a Dalai Láma, hanem egy kelepécébe csalt tibeti delegáció tagjai írták alá, akiknek azt sem engedélyezték, hogy kapcsolatba lépjenek a Dalai Lámával, vagy a tibeti kormánnyal. Továbbá még a tibeti pecsétnyomók másolatait is Pekingben készítették, és arra kényszerítették a küldöttség tagjait, hogy azzal hitelesítsék az egyezményt.*

A szerző következő kérdése, hogy vajon Kína kizsákmányolja-e Tibetet. Itt a bányászatról és a fakitermelésről beszél, és megállapítja, hogy mivel a bányászat Kínában mindenhol veszteséges, Tibetben sem lehet jövedelmező, ahogy ezt az emigráns kormány állítja, és a fakitermelésnél az emigráns kormány által közölt profit félrevezető, mert nincs

* Az egyezmény szövegét ld.: Richardson: *A Short History of Tibet*, 275–278. p. és Ling Naimin: *Tibetan Sourcebook*, Hongkong, 1964. 19–23. p. Tibet történelméről: Tsepon W. D. Shakabpa: *Tibet története*, Osiris–Bódhiszattva, Budapest, 2000.

belekalkulálva az egészségügyi ellátás, a szállásköltség, a biztosítás, stb. További „érv”: az európai gyarmatosítókkal ellentétben Kína mindig nagy hangsúlyt fektetett határterületeinek támogatására. (Érdekes párhuzam, ha ugyanakkor azt állítjuk, hogy Tibet mindig Kína része volt.)

Ennél a témánál figyelembe kell vennünk, hogy a tibetiek mélyen buddhisták. Kapcsolatuk a természettel szintén vallásos. Bányászat Tibetben korábban nem nagyon volt, mivel a buddhizmus tiltja a föld javainak kiaknázását amiatt, hogy ez számos ott lakozó lény megzavarásával, elpusztításával jár. A fakitermelés mint iparág nem létezett. Használtak faanyagot építkezésekhez, de mivel Tibet legtöbb területén nagyon kevés a fa, ott is nagy becsben tartották, ahol van. A fakitermelés egyébként környezetvédelmi szempontból is veszélyes ezen a vidéken, a törekeny ökoszisztéma már így is felborulóban van.

Demográfiai katasztrófa? – teszi fel Sautman a következő kérdést. Itt az emigráns kormány azon állításait próbálja cáfolni, amelyek azzal vádolják Kínát, hogy 1949 és 1979 között 1,2 millió tibeti halt meg a kínai elnyomás következményeként. Ennek fele az 1959–1961-es éhínség időszakában történt, más része etnikai tisztogatás és születésszabályozás következtében. Sautman szerint a számok félrevezetőek, eredetük anekdotaszzerű. Népszámlálási adatok hiányában a számokról valóban nehéz nyilatkozni. A problémát inkább a kínaiak betelepítése jelenti, akik másfajta kultúrát hoznak magukkal, és kevés esélyt hagynak a kínaiul anyanyelvi szinten nem beszélő tibetieknek arra, hogy a városokban munkát találjanak.

A „Kulturális megsemmisítés?” című rész tagadja, hogy a kínaiak a tibeti kultúrának vagy vallásnak ártottak volna, és hosszabb elemzésbe kezd arról, hogy a kulturális megsemmisítés (cultural genocide) kifejezés a nemzetközi jog szerint csak őshonos népekre érvényes, emiatt nem alkalmazható a tibetiekre.

Erről egy archív felvétel jutott eszembe, amelyen a kínai tankok bevonulnak Tibetbe, és átgazognak egy kolostor épületén, a szerzetesek pedig papírseletekre írott imákat dobálnak a tankra, hogy megállítsák. Két különböző kultúra és vallás találkozása ez, és az elmúlt negyven év sem segített abban, hogy e két világ közelebb kerüljön egymáshoz. De van közelebbi példa is, mint a kulturális forradalom véres időszaka; tavaly júniusban a Szerthar kolostoriskolában több ezer szerzetesi lakot romboltak le fizetett kínai önkéntesek, hogy nyolcezerről a törvényben engedélyezett 1500-ra csökkentsék a szerzetesek és apácák számát.

Az erőltetett asszimiláció kérdése kapcsán az iskolai nyelvoktatásról beszél, és megállapítja, hogy az az állítás, miszerint az iskolában kínaiul tanítanak mindent, és a tibeti csak második nyelv, tévedés. Kérdés, vajon akkor nyugati civil szervezetek miért áldoznak rengeteg pénzt arra, hogy olyan iskolákat építsenek Tibetben, amelyek tibeti tannyelvűek, és miért küld át sok tibeti család egy gyermeket Indiába, hogy a tibeti gyermekfalvakban család nélkül nőjenek fel, ha nem azért, mert ez az egyetlen lehetőség a tibeti nyelv elsajátítására? A nyelv mellett kitér a vallás helyzetére, és megjegyzi, negyvenhat ezer szerzetes él a Tibeti Autonóm Területen, ami nagyobb szám, mint bármelyik más buddhista országban, és arányaiban több, mint a katolikus Írország vagy Lengyelország papjainak száma. A tibeti szerzetesek funkcióját tekintve a szerző részéről szörnyű félreértés, hogy őket a katolikus papokkal vonja párhuzamba.

És bár Barry Sautmannal több kérdésben nem tudok egyetérteni, egy dologban mindenképpen igaza van, és ez cikkének legfontosabb mondanivalója: mind a Nyugat, mind a tibeti emigráns kormány, mind a kínai kormány saját mítoszát építgeti Tibetről, és különböző valóságokat projektál kifelé. A demisztifikálás megkezdése mindenképpen előfeltétele annak, hogy a tárgyalások megindulhassanak Tibet ügyében Kína és a Dalai Láma kormánya között.